

СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

Куделя Анастасія Юріївна
1913 р.н., жителька с. Шандра
(запис 2006 р. Редька І.Ф.,
директора музею с. Шандра)

Недалеко від колгоспного подвір'я стояла хатина, в якій проживала жінка по імені Текля з двома малолітніми дочками до 5-и років. Свою вбиту або вмерлу від голоду дитину вона розчленувала і поставила у горщику в піч, а сама пішла в колгосп працювати.

На запах вареного в хату зайшов прохожий чоловік (хати в той час на замки не зачинялись), витягнув з печі

горщик і все з'їв. Із двору не міг йти на опухлих ногах, тут і впав. Коли на обід прийшла господиня з подругою Уляною і побачила, що обід з'їдений, то наробила жахливого крику, на який збіглися люди з колгоспного подвір'я. За те, що був викрадений обід у колгоспниці, вони до смерті забили умираючого прохожого. Та коли дізналися, що мати зварила свою дитину, заарештували обох. Текля в село більше не повернулась, а Уляна була покарана владою і Богом.

Свистуленко Варвара Микитівна

1913 р.н., жителька с. Шандра

(запис 2006 р. Редька І.Ф.,

директора музею с. Шандра)

Хата у нас була нова, в центрі села, гарно вкрита соломною, от комусь із керівників і сподобалась. На початку 1932 року комнезамовці вигнали нашу сім'ю з хати, побудованої батьками, на вулицю. Повикидали з хати геть усе майно, навіть горшки з їжею, а квашену капусту із бочки висипали в болото. Нам треба було кудись подітись.

Мені та сестрі Ганні пощастило. Нас прийняли на роботу в Маслівський інститут селекції – підсобне господарство “Гуща” біля села Потоки. Батько подався на заробітки, а мачуха з дочкою залишилися в селі у своїх родичів. Пізніше її дочка, а наша сестра померла голодною смертю.

Під час голодомору в господарстві “Гуща” порівняно добре годували, тому голоду не було. Інколи у вихідні ми з Ганною приходили в с.Шандру, приносили рідним трохи зекономлених харчів. І те, що ми бачили, було жахливо. Люди їли собак, котів, листя, траву та кору дерев. Багато з них помирали. Бачила померлих діточок із заповненими бур'яном ротами.

Кожного дня померлих збирав на великий віз іздовий і вивозив на кладовище. Іздовому та копачам

могил видавалася мізерна пайка гречаного хліба з неодвіяною лускою (100 г у день) та обід у їдальні – баланда з макухи і чечевиці.

Знаю також, що в Шандрі був випадок людоїства. А у с. Потоки, куди нас часто посилали в лікарню для обстеження, випадки канібалізму були часті, про що люди говорили між собою.

Сидоренко Григорій Петрович

1926 р.н., житель с. Шандра
(запис 2006 р. Чемерис Н. Д.,
зав. бібліотекою с. Шандра)

На початку літа 1933 року мені було 7 років. Посеред хати на долівці, вкритій соломною, лежали опухлі від голоду мій батько і я. Ходити уже не могли – помирали. Батько помер першим. Баба Софія і мати радилися, чи чекати моєї смерті та хоронить обох разом, але десятирічна сестра Ганна сказала, що треба хоронити батька, бо возиком обох не довезуть.

Винесли батька, положили на возик і повезли на кладовище. А мені дуже хотілося вийти на сонечко погрітися, бо на долівці було прохолодно. Помаленьку виповз із хати. Біля хати починався город, і на межі я побачив соняшник, що цвів. Доповз до нього і не пам'ятаю, як я його звалив. Дотягнувся до головки і став висмоктувати з насіння молочко. Соняшник був ще не дозрілий. Коли повернулася з цвинтаря родина, бабуся Соня підійшла до мене і здивовано вигукнула: "А Гришка-то в нас буде жити!" Мене занесли в хату.

Сестра принесла з цвинтаря липового та акацієвого цвіту, наварила чаю з липи та каші з цвіту акації і поїла чаєм та годувала мене плачучи. Через тиждень я вже міг ходити, а потім стали їсти пір'я цибулі, щавель, тощо...

Отак соняшником я сам себе врятував від голодної смерті.

Трибун Василь Андрійович

1921 р.н., житель с.Шандра

(запис Редька І.Ф.,

директора сільського музею с.Шандра)

Під час голодомору мені було років 11-12. Помирали люди як мухи всюди: вдома, на вулиці, в їдальні за столом, і біля їдальні у вигрібних помийних ямах, де шукали відходи з кухні. Помирали з голоду та від дизентерії. Наша сім'я вижила лише завдяки тому, що у 32-му батько працював на жатці, а я був у нього конононом, а у 33-му батька обрали бригадиром рільничої бригади, а мене з 15-річним Пилипом Гнилоквасом поставили міряти мірною стрічкою землю, вироблену колгоспниками. Якось літнього вечора у 33-му Пилип наївся зерна з колосків. На полі і помер. А знайшли його тіло, коли почали косити поле. У смерті Пилипа звинуватили батька. Бо вже видали потроху зерна працюючим, і голод поволі спадав, тож керівництво шукало винних у смерті від голоду багатьох людей села.

А ще пригадую такий випадок. Літом 1932 р. зграйка дитлахів, і я серед них, висипала на зібране поле гороху, що готували до оранки, щоб позбирати і поїсти горошин. Коли з'явилися три вершники, один з яких голова колгоспу, і відлущували нас нагайками як скотину. Кожен з нас отримав по 2-3 удари нагайкою.

Згадую пасічника Немлія Федора Михайловича, від якого, крім районного і місцевого керівництва, перепадало і нам, дитлахам, у роті медком помазати і капочкою молочка запити. Царство йому Небесне і наша шана!